

Az új kötelezpéldány-rendelet alkalmazása a gyakorlatban

A megújult kötelezpéldány-rendelet hatása a felsőoktatási könyvtárak gyarapítási lehetőségeire

Bevezető

2021. január 1-jén hatályba lépett a kiadványok kötelezpéldányainak szolgáltatásáról, megőrzéséről és hasznosításáról szóló 717/2020. (XII.30.) Korm. rendeletet,¹ melyet a könyvtáros szakma, a kiadók és a kiadványokat előállító nyomdák is érdeklődéssel vártak. A huszonkét évig hatályban lévő 60/1998. (III. 27.) korábbi kormányrendelet² több szempontból is megérett a megújulásra. Az eltelt évek során folyamatosan változott a jogszabályi környezet, a könyvpiacra előtrébe kerültek az elektronikus formában megjelenő kiadványok, emellett a könyvtárak és a könyvtárhasználók igényei is megváltoztak.

A kötelezpéldány-rendelet megjelenését többéves előkészítő munka és egyeztetés előzte meg, melyek a kiadói, a nyomdai, a könyvtári és a törvényhozói érdekek és szempontok ütközése miatt nem mindig voltak zökkenőmentesek. Ezt bizonyítja az is, hogy a 2019-ben elkészült és kihirdetett 195/2019. (VIII.1.) Korm. rendelet³ végül két halasztást követően sem lépett hatályba. Helyette a szerkezetileg átdolgozott és a kiadók igényeit is jobban figyelembe vevő 717/2020. (XII.30.) Korm. rendelet lett elfogadva és kihirdetve.

A kötelezpéldány-rendelethez kapcsolódó egyéb jogszabályok

A megváltozott jogszabályi környezet erős hatással volt az új kötelezpéldány-rendeletre. A teljesség igénye nélkül nézzük meg, hogy melyek azok a fontosabb törvények és rendeletek, melyek befolyással voltak az új rendelet kialakítására!

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről⁴

---

1 717/2020. (XII. 30.) Korm. rendelet a kiadványok kötelezpéldányainak szolgáltatásáról, megőrzéséről és hasznosításáról. <https://njt.hu/jogszabaly/2020-717-20-22> (2022. szeptember 1.)

2 60/1998. (III. 27.) Korm. rendelet a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról. <https://njt.hu/jogszabaly/1998-60-20-22> (2022. szeptember 1.)

3 195/2019. (III. 27.) Korm. rendelet a kiadványok kötelezpéldányainak szolgáltatásáról, megőrzéséről és hasznosításáról. <https://njt.hu/jogszabaly/2019-195-20-22> (2022. szeptember 1.)

4 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. <https://njt.hu/jogszabaly/1997-140-00-00> (2022. szeptember 1.)

Az úgynevezett könyvtári törvény III. fejezetében írja elő a könyvtári rendszer számára a kötelezpéldány-szolgáltatást mint a nyilvános könyvtári ellátás működésének egyik feltételét. Továbbá egy 2015. évi törvénymódosításnak köszönhetően meghatározza a teendőket a kötelezpéldány-szolgáltatás elmulasztása esetén (59.§ (2c)), illetve a 3. számú mellékletében felsorolja az országos szakkönyvtárak körét, mely a korábbi években többször is megváltozott.

- 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról⁵

A törvény részletesen meghatározza a sajtótermék és a kiadvány fogalmát. A korábbi kötelezpéldány-rendeletekben alkalmazott sajtótermék fogalom helyébe a kiadvány fogalma lépett. A törvény az értelmező rendelkezéseiben mindkét fogalmat részletesen megmagyarázza (203.§ (22), (60)). A jogszabály a sajtóterméket a kiadvány egyik fajtájaként határozza meg.

- 2016. évi XCIII. törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről⁶

A hatályos kötelezpéldány-rendeletben számos helyen került rögzítésre, hogy a kötelezpéldányként beszolgáltatott bármilyen nyomtatott vagy elektronikus kiadvány csak a szerzői jogról szóló törvény szerint kezelhető és szolgáltatható.

- 2016. évi CLV. törvény a hivatalos statisztikáról⁷

A hatályos statisztikai törvény 7.§ (10) bekezdése egyértelműen rendelkezik arról, hogy a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár (KSH Könyvtár) teljes kötelezpéldány-sorra jogosult. A korábbi jogszabályhoz képest ez újdonság.

- 388/2017. (XII. 13.) Korm. rendelet az Országos Statisztikai Adatfelvételi Program kötelező adatszolgáltatásairól⁸

A kormányrendelet 1. melléklete a 1653-as nyilvántartási számon rögzíti, hogy a könyvkiadási adatokról a jelentéseket a KSH Könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) közösen készíti. Az adatfelvétel a beérkezett kötelezpéldányok alapján történik.

5 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról. <https://njt.hu/jogszabaly/2010-185-00-00> (2022. szeptember 1.)

6 2016. évi XCIII. törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről. <https://njt.hu/jogszabaly/2016-93-00-00> (2022. szeptember 1.)

7 2016. évi CLV. törvény a hivatalos statisztikáról. <https://njt.hu/jogszabaly/2016-155-00-00> (2022. szeptember 1.)

8 388/2017. (XII. 13.) Korm. rendelet az Országos Statisztikai Adatfelvételi Program kötelező adatszolgáltatásairól. <https://njt.hu/jogszabaly/2017-388-20-22> (2022. szeptember 1.)

Milyen szerkezeti módosítások valósultak meg a hatályos kötelezpéldány-rendeletben?

A 717/2020. (XII. 30.) hatályos kötelezpéldány-rendelet bővebb és részletesebb szabályozást nyújt minden kiadványtípusra vonatkozóan, mint a hatályát veszített 60/1998. (III. 27.) kormányrendelet. A korábbi 20 paragrafus helyett 27 paragrafusban szabályozza a kötelezpéldány-szolgáltatáshoz kapcsolódó kötelezettségeket. Nemcsak a kötelezpéldányok szolgáltatásáról és hasznosításáról, hanem azok megőrzéséről is rendelkezik. A nyomtatott, az elektronikus, illetve a filmes kiadványok kötelezpéldányainak beszolgáltatására vonatkozó fejezetek elkülönítve szerepelnek a jogszabályban, ami könnyebb jogértelmezést tesz lehetővé a szolgáltatók (kiadók, nyomdák, filmelőállítók, forgalmazók) és a kötelezpéldányokból részesülő intézmények számára. A rendelet egyértelmű alkalmazásának megkönnyítése céljából részletes értelmező rendelkezések kerültek az új jogszabály elejére. (A 2. § 24 pontban rögzíti a kötelezpéldány-rendelethez kapcsolódó legfontosabb fogalmak meghatározásait.)

Milyen változásokat hozott a hatályos kötelezpéldány-rendelet?

A jogalkotók egyértelmű szándéka az volt, hogy egy használható, minden kiadványtípusra kiterjedő, a felgyorsult társadalmi és informatikai igényeknek megfelelő, részletes szabályozás szülessen.

Mindezek tükrében a hatályos rendelet elemzésekor beszélhetünk néhány korábbi kötelezettség módosításáról, illetve egyes elemek eltörléséről. Az új rendeletben bizonyos területek részletesebben lettek szabályozva, és teljesen új rendelkezések is bekerültek a jogszabályba.

- A sajtótermék fogalmának megváltozása miatt az új rendeletben a *kiadvány* fogalmának alkalmazása vált szükségessé.
- Új elemként külön paragrafusban jelenik meg a *nyomtatott kiadvánnyal megegyező elektronikus változat* beszolgáltatása, vagy annak kiváltási lehetősége 1 darab nyomtatott példánnyal (16.§).
- Részletesen lett szabályozva azon kiadványok köre, amelyekből 6 helyett csak 2 *példány* a beszolgáltatási kötelezettség (6.§, 12.§):
  - aprónyomtatvány (korábban 3 példányt kellett beszolgáltatni),
  - kiadványváltozat (pl. kötés-, nyelvi-, gyűjtői változatok) (korábban 3 példányt kellett beszolgáltatni),
  - legfeljebb 50 példányban előállított, nemzetközi azonosító (ISBN, ISMN, ISSN) számmal rendelkező nyomtatott kiadvány (korábban nem vonatkozott rá a beszolgáltatási kötelezettség),
  - egyedi igény alapján nyomtatott (print on demand) kiadvány,
  - terjesztési korlátozás alá eső kiadvány.

- A korábbi köteleespéldány-rendeletnél pontosabban lett szabályozva a *felhasználási korlátozás* esete (12. §).
- Részletesen lettek szabályozva az *elektronikus kiadványokra* vonatkozó kötelezettségek. A rendelet kitér mind a fizikai hordozón, mind az online formában megjelent elektronikus kiadványokra vonatkozó beszolgáltatási kötelezettségekre.
- Lecsökkent a köteleespéldányok *beszolgáltatási ideje* a megjelenést követő hónap 15. napjáról a megjelenés napját követő 15. napra.
- Nem kell köteleespéldányt küldeni a Magyarországon úgynevezett bér munkában készült *külföldi kiadású kiadványokból* (1.§ (3) e) pontja).
- Az értelmező rendelkezések 9. pontjában meghatározza a *helyi kiadvány* fogalmát, ami a korábbi rendeletben sok félreértésre adott lehetőséget.

Az új rendelet hatása a felsőoktatási könyvtárakra

Mind a korábbi, mind a hatályos köteleespéldány-rendelet alapján a kiemelt könyvtárak mellett egyes felsőoktatási könyvtárak is jogosultak köteleespéldányokra. A jogszabályváltozással a részesülő könyvtártípusok nem változtak, de az új kormányrendelet a korábbi rendeletnél pontosabban határozza meg a részesülő felsőoktatási könyvtárak körét és részesülésük módját. A jogszabály három felsőoktatási könyvtárat emel ki név szerint: a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárat (DEENK), a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpontot (PTE ETK) és a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtárat (SZTE Klebelsberg Könyvtár). A felsorolt könyvtárak mellett a kormányrendelet a 8. § (2) bekezdésben megfogalmazottak szerint a fővárosi egyetemi könyvtáraknak ad lehetőséget a kiemelt könyvtárak által át nem vett köteleespéldányokból való részesülésre. Mivel a tizenhárom országos szakkönyvtár is hasonló jogokkal rendelkezik, érthető, hogy a könyvtárak kevésnek tartják a beszolgáltatandó 6 példányt. Ezzel párhuzamosan a szolgáltatók ellenérzésüket fejezik ki a magas köteleespéldányszám miatt. A jogalkotó – mérlegelve az érintett felek érdekeit – nem változtatott a beszolgáltatandó nyomtatott köteleespéldányok számán. Azonban a fizikai hordozón megjelent elektronikus kiadványok számát 3 példányról 6 példányra emelte, így a két nemzeti könyvtáron kívül 2021. január 1-től már más könyvtárak is részesülhetnek a hangoskönyvekből, a CD vagy DVD lemezen vagy egyéb adathordozón megjelent tanulmányokból, konferenciaanyagokból, illetve a zenei CD-lemezekből. A hatályos jogszabály az online kiadványok köteleespéldányaihoz való hozzáférést is részletesen szabályozza. A nyomtatott

kötelezpéldányok mintájára az egy példányban beszoigáltatott online kiadványok csak zárt hálózaton, egyidejűleg legfeljebb 6 példányban férhetők hozzá.

Az 1998-as kötelezpéldány-rendeletet megelőző, a sajtótermékek kötelep- és tisztelepéldányairól szóló 17/1986. (VIII. 20.) MM rendelet még biztosította a nem nemzeti könyvtárak részére a beküldött 16 kötelezpéldányból a selejtezés lehetőségét. Viszont az ezt leváltó 60/1998. (III. 27.) kormányrendelet erre nem adott módot. A hatályos kötelezpéldány-rendelet ebben a témában ismét engedményt tesz. A 13. paragrafusban az OSZK és a DEENK példányai kivételével a használati adatok csökkenése esetén lehetőséget biztosít az állomány-nyilvántartásból való kivonásra és más könyvtárak számára történő felajánlásra. Így ezek a könyvtárak az elhasználdott vagy tartalmi szempontból elavult kiadványokat kivonhatják az állományukból.

A kötelezpéldányok válogatásának és elosztásának gyakorlata

Miért tartják kevésnek a 6 kötelezpéldányt a felsőoktatási könyvtárak és az országos szakkönyvtárak? Erre a kötelezpéldányok elosztási rendje ad magyarázatot.

A hatályos jogszabály a nyomtatott kiadványokból kétféle beszoigáltatást ír elő. Egyrészt az OSZK-nak, másrészt a helyi kiadványokból a megyei hatókörű városi könyvtárnak, budapesti kiadó esetében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak (FSZEK) kell kötelezpéldányokat szolgáltatni (a kötelezpéldányból részesülő könyvtárak körét az 1. ábra mutatja). A felsőoktatási könyvtárak és az országos szakkönyvtárak a nemzeti könyvtárnak szolgáltatott példányokból részesülhetnek.

A kötelezpéldányból részesülő könyvtárak

- **A kötelezpéldány-rendeletben név szerint kiemelt könyvtárak**
 Országos Széchényi Könyvtár
 Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
 Központi Statisztikai Hivatali Könyvtár (országos szakkönyvtár)
 Országgyűlési Könyvtár (országos szakkönyvtár)
 Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
 Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtár
 Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (országos szakkönyvtár)
 Országos Idegennyelvű Könyvtár (országos szakkönyvtár)
- **További országos szakkönyvtárak**
 Budapesti Műszaki Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár
 Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár
 Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ
 Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár
 Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
 Magyar Nemzeti Filmarchívum Könyvtára
 HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Könyvtár
 Országos Széchényi Könyvtári Intézet Könyvtártudományi Szak
 Színház- és Filmművészeti Egyetem Könyvtár, Kottatár és Médiatár
- **fővárosi egyetemi könyvtárak**
- **megyei hatókörű városi könyvtárak**

1. ábra. A kötelezpéldányból részesülő könyvtárak

A nyomdaktól, kiadóktól, szerzőktől vagy egyéb közreműködőktől beérkezett nyomtatott vagy fizikai hordozón megjelent elektronikus kötelesspéldányok kezelésének folyamatát az 2. ábrán lehet nyomon követni. A kötelesspéldányok átvétele, a szállítólevelek és kiadványok ellenőrzése, a kiadványtípusok szétválasztása, a kiadványok alapadatainak felvétele, lajstromszámokkal való ellátása és a különböző könyvtárak példányainak leválogatása a Kötelesspéldány- és Kiadványazonosító-kezelő Osztályon történik. Az OSZK archív, szolgáltatásra szánt és digitalizálandó példányainak leválasztása már a feldolgozási futószalag következő állomásán, a Gyarapítási és Állomány-nyilvántartó Osztályon zajlik. A nemzeti könyvtárak példányainak leválasztása után 3 példány azonnal a 4 kiemelt könyvtár (DEENK, KSH Könyvtár, PTE EKTK, SZTE Klebelsberg Könyvtár) kijelölt polcára kerül. A DEENK és a KSH Könyvtár teljes sort kap a kötelesspéldányokból, míg a PTE EKTK és az SZTE Klebelsberg Könyvtár egy teljes kötelesspéldánysoron osztozik, a két könyvtár által kötött gyűjtőköri megállapodás alapján.

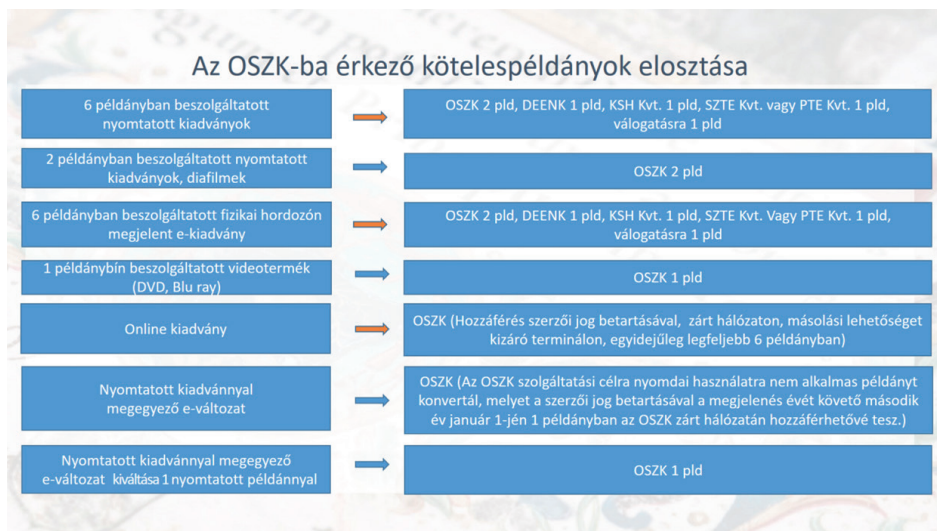

2. ábra. Kötelesspéldányok kezelése a nemzeti könyvtárban

A fennmaradó 1 példányon kell osztoznia a többi szakkönyvtárnak, ezek közül gyűjtőkörének megfelelően elsőbbséget élvez az Országgyűlési Könyvtár, illetve ebből az 1 példányból részesülhetnek a fővárosi egyetemi könyvtárak is.

Kötelesspéldányként viszont nemcsak nyomtatott kiadványokból érkezhettek példányok, hanem diafilmekből, fizikai hordozón megjelent e-kiadványokból (pl. hangoskönyvekből, CD vagy DVD lemezen megjelent konferencia kiadványokból), videotermékekből, online kiadványokból is (3. ábra). Ezek megőrzését és elosztását is a nemzeti könyvtár végzi.

3. ábra. Az OSZK-ba érkező kötelezpéldányok elosztása

A kötelezpéldányok válogatása, megtekintése és a felsőoktatási könyvtárak gyarapítási tevékenységének elősegítése

A kötelezpéldányok kezelését és elosztását a nemzeti könyvtár igyekszik a leghatékonyabb módon megoldani. Az OSZK a válogató joggal rendelkező könyvtárak számára hetente egy alkalommal biztosítja a frissen beérkező nyomtatott kiadványok (könyvek, tankönyvek, füzetes kiadványok és új indulású időszak kiadványok), illetve a fizikai hordozón megjelent elektronikus kiadványok személyes megtekintését. Az igények jelzése mellett ez azért is előnyös, mert tájékozási lehetőséget biztosít a kereskedelmi forgalomba nem kerülő, online felületeken nem elérhető dokumentumokról. Kézbevétele után biztosabban lehet dönteni az egyes kiadványok egyéb forrásból történő beszerzéséről. A válogatást és az igényjelzések leadását követően a könyvtárak gyűjtőkörének figyelembevételével szétosztásra kerülnek az adott héten beérkezett kiadványok. Azok a könyvtárak, amelyek nem kaptak kötelezpéldányt az első körös elosztásból, még részesülhetnek a kiadók által vissza nem kért, duplán beküldött kiadványokból. Ezeket a korábban leadott igényjelzések alapján osztjuk el.

Minden kötelezpéldányválogató-joggal rendelkező könyvtárnak – így a felsőoktatási könyvtáraknak is – lehetőségük van arra, hogy jelezzék az OSZK-nak azokat az újonnan vagy esetleg már a korábbi években megjelent kiadványokat, melyekből még nem érkeztek kötelezpéldányok. Az OSZK munkatársai a megadott adatok alapján felveszik a kapcsolatot a kiadókkal vagy a nyomdákkal, és megpróbálják a kiadványokat bekérni. Beérkezésük után a reklamált dokumentumok a rendeletnek megfelelően kerülnek szétosztásra.

Rezümé

A kiadványok kötelezpéldányainak szolgáltatásáról, megőrzéséről és hasznosításáról szóló 717/2020. (XII. 30.) Korm. rendelet a 22 évig hatályban lévő 60/1998. (III. 27.) korábbi kormányrendeletet váltotta fel hosszú egyeztető folyamat eredményeként. Az új rendelet mind szerkezetében, mind tartalmában módosult, alkalmazkodva a jogszabályi környezet folyamatos változásához, a könyvpiaci, a könyvtári és könyvtárhasználói igényekhez. A korábbi rendeletnél jóval bővebben és részletesebben szabályozza a kötelezpéldány-beszolgáltatást. Pontosabban határozza meg a részeseülő könyvtárak, a beszołgáltatandó kiadványtípusok körét és a beadandó példányszámot. Kiemelten foglalkozik az elektronikus kiadványok kötelezpéldányainak szabályozásával és a nyomtatott kiadvánnyal megegyező elektronikus változatok beszołgáltatásával. A hatályos rendelet a felsőoktatási könyvtárak tekintetében leginkább az elektronikus kiadványok kezelésében hozott változásokat.

The application of the new legal deposit regulation in practice The impact of the renewed legal deposit regulation on the *collection* *development policy* of higher education libraries

As a result of a long conciliation process, the new Government Decree No. 717/2020 (XII.30.) on the provision, preservation and use of legal deposit copies of publications replaced the previous Government Decree No. 60/1998 (III.27.), which had been in force for twenty-two years. The new regulation has been renewed both in its structure and content, adapting to the continuous change of the legal environment and to the needs of the book market, libraries and library users. It regulates the legal deposit services in a much more comprehensive and detailed way than the previous regulation. It specifies more precisely the libraries to be covered, the types of publications and the number of copies to be deposited. It specifically deals with the regulation of legal deposit copies of electronic publications and the supply of electronic versions identical to printed publications. In addition to a brief description of all these changes, the study also touches on amendments that primarily affect higher education libraries.

CSIRMAZNÉ REZI ÉVA
osztályvezető

Országos Széchényi Könyvtár Kötelezpéldány- és Kiadványazonosító-
kezelő Osztály

ORCID: 0000-0002-4196-0468